

Справа «"Ферайн геген Тірфабрікен" проти Швейцарії» (VgT Verein gegen Tierfabriken v. Switzerland)

У рішенні, ухваленому 28 червня 2001 року у справі «"Ферайн геген Тірфабрікен" проти Швейцарії», Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 10 Конвенції щодо права на свободу вираження;
- не було порушення ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту);
- не було порушення ст. 14 Конвенції (заборона дискримінації).

Відповідно до ст. 41 Конвенції, Суд призначив сплатити заявнику відшкодування судових витрат у розмірі 20 000 швейцарських франків.

Обставини справи

Заявник, «VgT Verein gegen Tierfabriken», є громадським об'єднанням, зареєстрованим у Швейцарії, метою діяльності якого є захист тварин (далі – об'єднання). Об'єднання підготувало рекламний ролик, який пропагував добробут тварин і був своєрідною відповіддю на рекламу продукції м'ясної промисловості. Заявник мав на меті транслювати цей ролик через засоби Державної швейцарської телерадіокомпанії. Зміст роликів полягав у демонстрації приміщення, повного свиней у малих клітках, в якому був сильний шум. Ідея реклами полягала у порівнянні умов утримання тварин з тими умовами, які існували у концентраційних таборах. Реклама закінчувалася словами: «Їжте менше м'яса і збережете здоров'я, тварин та оточуюче середовище».

10 січня 1994 року Комерційна телевізійна компанія, відповідальна за трансляцію реклами на телебаченні, відмовилася випускати в ефір рекламу заявника, з огляду на те, що остання має не рекламний, а виключно політичний характер.

Заявник звернувся зі скаргою до Державного департаменту телерадіокомунікацій. 25 квітня 1994 року цей орган відмовив у задоволенні скарги заявника, оскільки, з його точки зору, Комерційна телевізійна компанія на власний розсуд визначає контрагентів за угодами про трансляцію реклами. Наступна скарга заявника до Державного департаменту транспорту та енергетики також була відхилена. Заявник звернувся із позовом до адміністративного суду, в задоволенні якого теж було відмовлено 20 серпня 1997 року.

Зміст рішення Суду

Суд зауважив, що відповідно до підпункту 18 пункту 5 Закону Швейцарії «Про федеральне радіо і телебачення» реклама є політичною, якщо вона більшою мірою має на меті висвітлити суперечливі позиції, котрі хвилюють сучасне суспільство і стосуються різноманітних політичних питань, аніж спонукати споживачів придбати той чи інший товар. Таким чином, відмова у трансляції реклами заявника була очевидною, а отже, мало місце втручання в його право на свободу вираження, передбачене законом відповідно до ч. 2 ст. 10 Конвенції.

Суд також зупинився на аналізі точки зору Державної Ради Швейцарії щодо призначення підпункту 18 пункту 5 цитованого закону. На думку Державної Ради Швейцарії, призначення вказаної норми полягало у запобіганні отриманню потужними фінансовими групами переваг у політичному становищі шляхом демонстрування ними політичної реклами. Суд не оминув увагою і позицію з цього приводу Федерального суду Швейцарії, висловлену ним у рішенні від 20 серпня 1997 року, яка полягала у тому, що заборона транслювання політичної реклами мала на меті: 1) гарантувати незалежність електронних засобів мас-медіа; 2) захистити політичні процеси від недобросовісного впливу ділових кіл; 3) забезпечити різноманітним політичним силам однакові можливості щодо пропагування своїх ідей та 4) підтримати друковані засоби мас-медіа, яким дозволялося публікувати політичну рекламу. Таким чином, Суд дійшов висновку про те, що застосовані до заявника засоби мали на меті захист прав інших осіб відповідно до змісту ч. 2 ст. 10 Конвенції.

Суд наголосив на тому, що держава наділена певними межами розсуду при вирішенні питання про існування нагальної соціальної потреби, яка обумовлює необхідність заборони транслювання реклами. Однак межі такого розсуду є неоднаковими, коли мова йдеться про

власне комерційну рекламу та про інші види реклами. Оскільки у ситуації, що розглядається, предметом реклами були не стільки комерційні інтереси, скільки інтереси суспільства, межі розсуду держави у даному випадку мають бути значно вужчими. Таким чином, перед Судом постало питання про те, чи було дотримано баланс між необхідністю обмежувати право заявника на свободу вираження та причинами заборони Швейцарським урядом політичної реклами.

Суд зауважив, що потужні фінансові групи могли отримати певні переваги через використання комерційної реклами політичного характеру і, таким чином, обмежити свободу теле- і радіокомпаній, котрі транслюють цю рекламу. Такий розвиток подій підірвав би фундаментальну роль свободи вираження у демократичному суспільстві відповідно до змісту ст. 10 Конвенції. Особливо це стосувалося би поширення інформації та ідей, які складають загальносуспільний інтерес, і щодо яких громадськість має право на безперешкодне ознайомлення; передовсім якщо йдеться про трансляцію реклами потужними теле- і радіокомпаніями.

Однак, враховуючи те, що підпункт 18 пункту 5 згаданого закону встановлював заборону на трансляцію політичної реклами лише для електронних засобів мас-медіа і дозволяв робити це пресі, Суд дійшов висновку про відсутність нагальної соціальної потреби у забороні політичної реклами взагалі. Більше того, не було доведено і те, що заявник є потужною фінансовою групою, яка через трансляцію такої реклами загрожуватиме незалежності відповідних теле- і радіокомпаній, спричинить негативний вплив на громадську думку чи завдасть шкоди рівності можливостей різноманітних соціальних сил. І справді, заявник не стільки хотів досягти певних переваг, скільки взяти участь у загальносуспільних дебатах щодо проблеми захисту тварин. Таким чином, з точки зору Суду, Уряд Швейцарії недостатньою мірою обґрунтував втручання у здійснення заявником належної йому свободи вираження.

Уряд Швейцарії не назвав жодного можливого негативного наслідку трансляції реклами заявника, котрий би об'єктивно обумовив заборону у такій трансляції. Натомість він лише невпевнено стверджував про те, що окремі епізоди та слова розглядуваної реклами могли б здатися провокаційними та неприйнятними.

Суд відзначив також і те, що єдиним засобом доступу заявника до громадськості усієї Швейцарії було транслювання його реклами саме Державною швейцарською телерадіокомпанією, ефір якої поширюється на усю територію країни. Приватні телерадіокомпанії, як швейцарські, так і іноземні, не могли забезпечити трансляцію реклами на усій території цієї країни.

З приводу можливого порушення ст. 13 Конвенції, Суд зауважив, що рішення Федерального суду Швейцарії від 20 серпня 1997 року по суті вирішувало скаргу заявника, а отже, порушення згаданої норми Конвенції є відсутнім.

Суд також дійшов висновку про відсутність порушення ст. 14 Конвенції. Такий висновок Суду ґрунтувався на слушному розмежуванні Федеральним судом Швейцарії природи і цілей реклами заявника з одного боку, та реклами м'ясної індустрії з іншого, оскільки остання була спрямована на збільшення обсягів продажу, у той час як перша мала на меті привернути увагу до проблеми промислового використання тварин.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.